Beytulhikme Int J Phil 12 (4) 2022
Doi: 10.29288/beytulhikme.65686
Research Article: 1077-1097

Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitiminde Diyaloğun Önemi

The Importance of Dialogue in Philosophy Education for Children (P4C)

HASRET KÖKTEN
Pamukkale University

Received: 07.02.2022 | Accepted: 26.12.2022

Abstract: Philosophy for Children (P4C) is a thinking education. In this program, the main purpose is not to teach children about philosophers, but to encourage children to think critically, creatively, collaboratively and caringly. In this way, children will be able to think, question and express this in a language suitable for themselves through philosophical stories. P4C is a self-contained independent course. Children's skills in reading, questioning, reasoning and respectful dialogue in the community are supported in this course. P4C accepts Socratic dialogue as a teaching method, taking into account the deep-rooted history of philosophy as a thinking education program. Dialogue-based, dialogical learning overlaps with the critical, creative, collaborative and democratic environment of P4C. In the study, firstly, P4C will be discussed in detail. Afterward, dialogue, Socratic dialogue and dialog-based learning, which are important for P4C, and its unique educational environment will be mentioned. At the same time, by emphasizing the nature and necessity of dialogic learning, it will be argued that every progressive and democratic educational environment should be based on dialogic learning.

Keywords: Philosophy for Children, inquiry, dialogue, Socratic dialogue, dialogical learning.

✉ Hasret Kökten
Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü
20160, Denizli, Turkey | hince@pau.edu.tr

Giriş

Eğitimde eleştirel, sorgulayıcı ve üretken bir şekilde düşünmeyi öğretmenin önemi büyüktür. J. Dewey "How We Think" adlı eserinde "akla gelen kafamızın içinden geçen her şeye" düşünce denileceğini savunur. O'na göre bir şeyi düşünmek, onun herhangi bir şekilde bilincinde olmaktır (Dewey, 1910, s. 1). M. Lipman ise düşünmeyi, problem arama ve problem çözme sürecine dahil olma, bireyin inançlarının üretimini sağlama; eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünmeyi teşvik etme olarak ele alır (Lipman, 2003, s. 64-65). Düşünme, kişinin öğrenme süreci içerisinde karşılaştığı kavramlar, imgeler, sözcük ve terimler gibi simgeler sayesinde gerçekleştirilen; akıl yürütme, merak etme, anlama, kavrama gibi zihinsel faaliyetleri içeren (zihinsel) sürece işaret eder (Cevizci, 2010, s. 161). O halde düşünme ve düşünme eğitimi bireysel bir var olma çabası olarak kabul edilebilir.

Düşünme eğitimi sürecinde karşımıza adalet, özgürlük, sorumluluk gibi kavramlar çıkar. Bu kavramlar toplumu derinden bilgilendirir. Bunlarla müfredatın başka yerinde ilgilenmeye çalışsak da disiplin olarak öğrencilere bu fikirleri araştırmak için ihtiyaç duydukları araçları sağlar (Cam, 2013, s. 1207). Burada hem insan hem de eğitim için felsefenin gerekliliği ve önemi ortaya çıkar.

Murris felsefenin "başka türlü düşünme"yi ve "düşünme pratiğini sorgulamayı amaçladığını" savunur (Murris ve Murris, 2016, s. 69). "Felsefe" düşünme üzerine odaklanır ve düşünen kişileri kendi düşüncelerinin bilişselliği içine dahil eder. Felsefe soru sorma, ayrım yapma, bağlantı kurma, problemler üzerine akıl yürütme, önermeler üzerine değerlendirme yapma, kavramları analiz etme gibi görevler de üstlenir. Bu sayede birey etik, ontolojik, estetik ve epistemolojik problemlerle karşılaşır. O halde felsefe fikirler ve kavramlar hakkındaki anlayışımızı derinleştirmeye yardımcı olur (Cam, 2013, s. 1207). Ancak bunun olması için eğitim ortamında küçük yaştan itibaren ayrı bir ders biçiminde, felsefi sorgulamalarla karşılaşılması ve bunun bir yaşam biçimi haline getirilmesi önemlidir. Felsefeci M. Lipman 1970'li yılların başında, çocukların küçük yaştan itibaren felsefi içerikli kavramlar üzerine düşünme becerisi kazanabilmesi için "Çocuklar için Felsefe (P4C)" eğitim programını geliştirir.

Çalışmada *Çocuklar için Felsefe* ve *diyalog* arasındaki ilişki üzerine mevcut literatür gözden geçirilerek; ilk bölümde Çocuklar için Felsefe, ikinci bölümde diyalog, *Sokratik diyalog* ve üçüncü bölümde *diyalojik öğretim(pedagoji)* kavramları ele alınacak ve bunlar üzerine eleştirel bir inceleme yapılacaktır. P4C eğitim programlarında Sokratik gelenekten gelen diyolojik öğrenmenin bireysel ve sosyal gelişim için gerekliliği üzerinde durulacak, bu öğrenme yönteminin eğitim ortamlarında uygulanmasının gerekliliğine değinilecek, ilerlemeci ve demokratik bir eğitim ortamı için bireyin akıl yürütme becerileri kazanması ve toplumun düşünsel gelişimi için P4C gibi diyaloğa dayalı öğrenme yönteminin tercih edildiği derslerin, önemi savunulacaktır.

Çocuklar için Felsefe (P4C) Eğitimi Üzerine

Lipman'nın geliştirdiği Çocuklar için Felsefe (P4C) programı ilk aşamada epistemolojik ve ontolojik olarak Platon'un rasyonalizminden ve Amerikan Pragmatizminden etkilenir. Sonraki dönemlerde ikinci nesil P4C teorisyenleri ise Batı felsefesinin Kıta Avrupası geleneğinden gelen filozoflardan da etkilenir (Murris ve Murris, 2016, s. 67). Çocuklar için Felsefe eğitiminin kökenini Platon ve Sokrates felsefesinde, C. Pierce ile J. Dewey pragmatizminde ve Batı felsefesinde bulmak mümkündür. Bu programda öğretmenin, öğrencilere filozoflar veya gelenekler hakkında bilgi aktarması yerine, öğrenenlerin felsefi içerikli problemler ve kavramlar üzerine düşünmesini, sorgulamasını sağlayarak kolaylaştırıcı rolünü üstlenmesi fikri vardır. Böylece kolaylaştırıcı, sorgulamaya dayalı, felsefi bir diyalog başlatır. Diyalog, çok çeşitli felsefi soruları ele alabilir, örneğin "Özgür müyüz?" "Doğru ile iyi arasında bir fark var mı?" v.b. Öğrenciler genellikle daire şeklinde otururlar ve yaşıtlarıyla felsefi konular hakkında sohbet ederler (Jensen, 2021, s. 2). Gregory'e göre diyalogla ilgili; kesin cevaplarının olduğunu varsaydığımız sorular, nasıl cevaplayacağımızı bildiğimiz (örn. hesaplama), yalnızca dini veya mistik tarzda belirli hakikat veya iç görü türlerine dayanarak yanıtlanabileceğini düşündüğümüz sorular verimli bir şekilde cevaplanmaz (Gregory, 2007 s. 65). Çünkü bu soruların cevabı nettir veya bu soruların içeriğinde yaratıcı, eleştirel ve dinamik bir süreç yoktur. Bu yüzden P4C etkinliklerinde teolojik ve mistik içeriğe sahip olan sorular kullanılmaz.

Çocuklar için Felsefe (P4C) programı yaratıcı, dinamik ve sosyal açıdan eleştireldir. P4C; öğretim, öğrenme ve okullaşma hakkında felsefi içerikli sorular soran ve çocukluk, eğitim, toplum ve demokrasi hakkında daha geniş tartışmalara katkı sağlayan bir programdır (Gregory, Haynes & Murris, 2017, s. xxi). Lipman, tüm sorgulamaların eleştirel bir uygulama olduğunu ve bu sorgulama sürecinde keşfedici ve araştırmacı bir yön bulunduğunu iddia eder. Sözü edilen bu sorgulama ise doğası gereği sosyaldir (Lipman, 2003, s. 83). O halde "P4C programında sorgulama nasıl olmalı ve hangi aşamaları takip etmeli?" gibi bir soru P4C'nin anlaşılmasında önemlidir.

Çocuklar için Felsefe (P4C) programında sorgulamayı içeren etkinlikler beş aşamaya ayrılmaktadır. Lipman'nın sıraladığı bu 5 aşama şu şekildedir: 1.Metnin Sunumu. Öğrenciler birlikte felsefi içeriğe sahip bir hikâye okur (Lipman, 2003, s. 101). Bu okuma aşamasıdır.

A-Okuma: Çocuklar için Felsefe'de sınıf oturumu; sınıf üyelerini yansıtıcı okumaya, sorgulamaya ve tartışmaya dahil etmeyi amaçlar. Felsefi bir metni ilk kez okumak; bir resme ilk kez bakmak ya da bir müzik parçasını ilk kez dinlemek gibidir. Kişi burada gözlemlenecek olanı gözlemlemeli ve neyin değerli olduğunu, söylendiğini, varsayıldığını anlamalı, önerileni kavramalıdır (Lipman, 2011, s. 9). Bu durum, yapılan etkinliğin amacını da bize verir. Burada derin okuma yapmak, gündemin ve soruların oluşturulması, felsefi içeriğin ortaya çıkması için şarttır.

2.Gündemin Oluşturulması. Öğrenciler metnin içerdiği problemleri gündeme getirir ve bunları bir tartışma sorusu halinde düzenler. 3. Topluluğun Güçlendirilmesi. Öğrenciler, sorularını bir yetişkinin kolaylaştırıcı görevi üstlendiği bir diyalogda tartışacaktır. Diyalog sınıftaki sosyal ilişkileri güçlendirir (Lipman, 2003, s. 101-102). Lipman ikinci ve üçüncü aşamada öğrencinin sorgulamaya geçtiğini ifade eder.

B-Sorgulama: Metnin okunmasının tamamlanmasıyla birlikte, öğretmen kafası karışmış olan öğrencilerin şaşkınlıklarını bir soru şeklinde formüle etmesini sağlar. Bu sorular daha sonra tahtaya yazılır. Soru listesi tamamlandığında topluluk üyelerinin çeşitli bakış açıları tartışılacaktır. Bu tartışma, olası bir gündemi temsil eder. Burada demokratik yaşayışla uyumlu birtakım alternatifler vardır. Örneğin tartışılacak soruların sırası; oylama, kura veya soru sormamış birine gerekli seçimi yapması istenerek

belirlenebilir. Sorular, öğrencilerin sorgulamanın öncüsü olduğunu hatırlamalarına yardımcı olacaktır. Bu etkinlikler diyaloğa, eleştiriye kapı açar. Her sorunun, dünyanın bir bölümünü sorgulama konusu haline getirmek için küresel bir potansiyeli vardır ve bu, kişinin bilmediğini keşfetmesi için ona bir yol açar. Sorgulamak, şüpheyi meşrulaştırmak eleştirel değerlendirmeye yönelmektir (Lipman, 2011, s. 9) Burada felsefenin doğasından da kaynaklı olarak en önemli aşama sorgulama aşamasıdır. Lipman için Çocuklar için Felsefe Programının diğer programlardan farkının görüldüğü yer burasıdır. Çünkü birçok eğitim programında bir metnin okunması sonrasında zaten metin üzerinde basit bir tartışma ortamı işletilmektedir.

Lipman'nın geliştirdiği P4C çalışmalarında en önemli amaç (Sokratik) sorgulama, sorular üzerinde derin ve eleştirel düşünme, akıl yürütme, düşünülen üzerine konuşma ve diyalog kurmadır. Sorgulama aşamasının gözden kaçırıldığı ve öğrencilerin soru sorma becerisinin geliştirilmediği bir P4C eğitimi, felsefenin doğasına uygun değildir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta soruların öğrenciler tarafından sorulması ve bu sorular üzerine akıl yürütme ve diyaloğun geliştirilmesidir. Fakat yapılan bazı etkinliklerde sorunun daha çok kolaylaştırıcı tarafından sorulduğu görülmektedir. P4C kanıtlardan hareket ederek sorgulama, alternatif olanları keşfetme ve neden arama üzerine temellendirilmiş bir düşünme eğitimi programıdır. P4C'de sorgulamayı yapacak olan katılımcıdır. Giriş etkinlikleri çerçevesinde veya konunun daha anlaşılır hale gelmesi ve sınırlarını çizebilmek için örnek sorular kolaylaştırıcı tarafından sorulabilir. Bunlar: "Bu söylediğini örneklerle açıklar mısın? Gerekçelerin nelerdir? Konu hakkında farklı düşündüğünü iddia eden var mı? Konu ile ilgili sonuç olarak ne söyleyebiliriz?" şeklinde örneklendirilebilir. Fakat bunun da sınırlı olması gerekir. Felsefe etkinliklerinde sorgulamayı yapacak olan ve diyalog geliştirecek olan katılımcıdır. Bu aşamalar değerlidir. Çünkü P4C bir düşünme eğitimidir ve diğer derslerden ayrılma yeri de burasıdır. Hatta diğer dersler için örnektir. Bu çerçevede Çocuklar için Felsefe eğitiminde sorgulama bölümüne ağırlık verilmesi ve bu aşamanın dikkatli bir şekilde uygulanması önemlidir. Aksi taktirde yapılan faaliyet sadece bir metin okuma ve bu metin üzerine tartışmanın ötesine geçmeyecektir.

4.Alıştırmaları ve Tartışma Planlarını Kullanma. Kolaylaştırıcı, öğrencilerin sorgulamasını derinleştirmek ve genişletmek için ilgili etkinlikleri

tanıtır. Yöntemin öğrenciler tarafından sahiplenilmesi sağlanır. 5. Daha Fazla Yanıtın Teşvik Edilmesi. Güçlendirilmiş muhakeme ile gelen derin anlam duygusunu kuvvetlendirmek ve yönetmek (Bunlar, öğrencilerin felsefe pratiği, sanat projeleri vb. ile ilgili öz değerlendirmeleri.) (Lipman, 2003, s. 102–103).

C-Tartışma: Tartışma ve diyalog genellikle, topluluğun tartışılması gerektiğine karar verdiği soruyu soran kişiye dönerek başlar. Bu öğrenciden sorunun sorulmasının nedenleri ve bu sorunun neden önemli olduğu hakkında birkaç söz istenebilir. Öğrencinin verdiği cevap üzerine diğerleri, söylenenlerle hemfikir olduklarını veya söylenenlere katılmadıklarını ifade etmek için diyaloğa dahil olurlar. Okuma ve sorgulama öğrenciler arasında farklı düşünme biçimlerini teşvik ettiğinden ve öğrenciler bunları takip etmek isteyeceğinden, birden fazla akıl yürütme çizgisi açılacaktır (Lipman 2011, s. 9-10). Bu şekilde planlanan bir derste, sorgulamanın gerçekleştirilmesi ve sonrasında ortaya çıkan sorular üzerine düşünme ile düşündüğünü uygun biçimde ifade etme bizi ilerlemeci kültüre götürecektir.

Lipman, burada kazanılan akıl yürütme, düşündüğünü ifade etme ve karşı fikirler arasındaki ayrımları keşfetme gibi yetilerin, bilişsel becerileri geliştirdiğini savunur. Bu gelişim felsefe ve eleştirel düşünme dersleri için geçerlidir. Çocukların oluşturduğu bir araştırma topluluğunda da durum aynıdır. Tartışılan, diyalog kurulan ve üzerine düşünülen problemler soyut kavramlar içerebilir. Onlar da akranlarının yanında en iyi akıl yürütmelerini, en ilgili bilgilerini ve en makul yargılarını kullanmaya çalışırlar. Sınıf arkadaşlarıyla birbirlerini görerek otururlar, başkalarının kullandığı bilişsel becerileri ve bilişsel araçları (nedenler, gerekçeler ve kriterler gibi) kullanarak, ellerinden geleni yaparlar (Lipman 2011, s. 10-11). O halde bilişsel becerileri geliştirme amacı güden P4C eğitimi; insan aklına dayalı, bir bakıma insanın doğuştan sahip olduğu akıl yürütme becerisinin ortaya çıkartılma süreci olarak da düşünülebilir.

Çocuklar için Felsefe eğitiminde Lipman'dan etkilenen ancak farklı bir söyleme de vurgu yapan G. Matthews, konuya bir eğitimcinin bakış açısından daha çok bir filozofun bakış açısıyla yaklaşır ve bir çocuğun doğuştan gelen niteliklerine ve merak duygusuna ilişkin, "çocuklarla felsefi diyalog" kavramını ortaya koyar. Matthews, çocuğu hiçbir şey bilmeyen varlık

olarak kabul etmez, onu felsefi olarak akıl yürütme ve düşünme kapasitesine sahip, rasyonel bir özne olarak yeniden düşünmenin gerekliliğini savunur (Vansieleghem & Kennedy, 2011, s. 172). Böylece o, çocukların da akıl yürütme becerilerine sahip olduğunu, küçük yaştan itibaren bu becerilerin harekete geçirilerek geliştirileceğini iddia eder.

Mercier; akıl yürütme becerisinin yavaş ve maliyetli olmasına rağmen ontolojik, epistemolojik ve pratik avantajlarına işaret eder. Akıl yürütme, daha öncekinden farklı inançlar yaratmamıza, bilgi üretmemize ve bizi daha iyi kararlar almaya yöneltir. Akıl yürütme, farklı düşünen kişilerin farklı düşünme nedenlerini bulmalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak için gelişen bilişsel yetenektir. Bu durum ise akıl yürütmeyi tartışmacı, diyalog içeren sosyal bir araç haline getirir (Mercier, 2011, s. 179). Dolayısıyla çocuklara akıl yürütme becerisinin küçük yaştan itibaren kazandırılmasının onların hem sosyal hem de bireysel gelişimleri için gerekliliği ortaya çıkar. Bu çerçevede çocuklara kazandırılan doğru akıl yürütme ve eleştirel düşünme becerisi aynı zamanda soru sorma, kanıtlara dayalı hareket etme, düşündüğünü ifade edebilme gibi entelektüel ve demokratik bir yaşam biçimini, sağlıklı sosyal ilişkileri kazandırmayı da amaçlar.

Lipman P4C'nin amacını, "çocukları filozoflara" dönüştürmek değil, onları yaratıcı ve eleştirel düşünen, demokratik ilkelere uygun yaşayan bireyler haline gelmelerini istemek şeklinde açıklar. Ayrıca belirli bir alanda bilgi gelişimi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için bilginin uygulanması, Lipman'ın P4C eğitimi için gereklidir (Vansieleghem & Kennedy, 2011, s. 172-173). Burada düşünme, sorgulama ve bunların alışkanlık haline gelmesi bir amaç olmaktadır. Cam da P4C programının düşünme alışkanlıkları edinme üzerine bir odak oluşturduğunu iddia eder. Ona göre düşünme alışkanlıkları, kendi düşünceleriniz ve başkalarının ne düşündüğü üzerine yansıtma becerisi kazanma; yeni olasılıkları hayal etme ve değerlendirme yeteneğini kazanmak, iyi sebeplere dayanarak fikrimizi değiştirme alışkanlığını geliştirmek ve sağlam yargılar oluşturmak için uygun kriterlerin olması ve kullanılması konusunda beceri edinmeyi içerir (Cam, 2013, s. 1207). Bu bağlamda P4C'nin amacı, eleştirel olduğu kadar bağlayıcı, mantıksal ve analitik olduğu kadar yaratıcı olan akıl yürütmeyi, düşünmeyi teşvik etmektir. Çocukların iyi düşünmesini sağlamak için önce onların sorgulamasını sağlama-

lıyız. Üzerinde ısrarla durulan bu sorgulama, entelektüel bir yönü içermektedir (Lipman, 1985, s. 214). O halde Lipman'ın P4C eğitimindeki amacı düşünen, sorgulayan ve bunu ifade eden çocuklar için bir model oluşturur. Bu ise bireyin demokratik ve entelektüel gelişimini destekler. Burada sözü edilen entelektüel gelişimin psikolojik ve gelişimsel altyapısında daha çok L. Vygotsky'nin öğrenmenin sosyal etkileşim ile gerçekleştiğini savunan ve öğrenme aşamasında sosyokültürel etkiye önem veren sosyal gelişim teorisi öne çıkar.

Çocuklar için Felsefe etkinliklerinde Lipman'ın düşüncelerinin L. Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramıyla örtüştüğü yerler görülür. Lipman ve P4C eğitimi teorisyenleri, düşünmenin gelişimini anlatmak için Vygotsky'nin "Mind in Society"adlı eserini ve onun buradaki tezlerini temele alırlar. Green'e göre Vygotsky için akıl yürütme süreçleri, sosyo-kültürel olarak inşa edilmiştir. Vygotsky insanların dikkat, algı, hafıza ve basit akıl yürütme gibi doğuştan gelen "alt zihinsel süreçlere" sahip olduğunu söyler (Green, 2017, s. 42). Bununla birlikte, üst düzey akıl yürütme ve soyutlama, insan toplulukları tarafından genetik olarak belirlenmiş zihinsel yeteneklerini genişletmek için yaratılmış olan "yüksek zihinsel süreçlerdir". Vygotsky'ye göre "tüm yüksek zihinsel süreçler sosyal ilişkiler içinde gelişir" (Vygotsky, 1978). Vygotsky "Mind in Society" adlı eserde bilişsel gelişimi, yalnızca var olan bir düşünme kültürüne giriş değil, aynı zamanda düşünmenin kendisinin yeniden kavramsallaştırıldığı bir süreç olarak ele alır (Green, 2017, s. 43). (İlk aşamada bu felsefenin sorgulayıcı ve diyalog içeren doğasıyla da ilişkilidir.) Düşünme becerileri ilk olarak sosyal etkileşimlerin içselleştirilmesi şeklindeki varoluşu ve ontolojik duruşu temsil eder. Arkasından ise bireysel-bilişsel gelişim gelir. Kişinin nasıl düşüneceği, akıl yürüteceği ve öğreneceği önemlidir. Burada konuşma ve dil becerilerinin gelişimi, öğrenmenin (dil-düşünme ilişkisi) önemli kriteridir. Dolayısıyla bilişsel gelişimin en önemli öğesi sorgulama, konuşma ve diyalog kurma olarak ifade edilebilir.

P4C sorgulamayı, akıl yürütmeyi, bağımsız düşünmeyi ve öğrenme becerilerini geliştirmeyi içerir. Programda çocukların küçük yaştan itibaren meraklı, eleştirel, yaratıcı, sorgulayıcı olmalarına yardımcı olmak için felsefe disiplininin kavramları kaynak olarak kullanılır. Çocukların P4C der-

sinde sorgulama yoluyla kazandığı beceriler, anlam içeren ve günlük yaşamda somut karşılığı olan becerilerdir. P4C; çocukların dinlemesine, düşünmesine, konuşmasına, sorgulama alışkanlığı kazanmasına, saygılı ve eleştirel bir şekilde farklı bakış açılarını önemsemesine destek olur. Felsefe; hayal gücünü, akıl yürütmeyi ve problemleri analiz etmeyi geliştirir. Bu ise çocuğun değerleri, günlük yaşamda karşısına çıkabilecek kavramları tanımasını, keşfetmesini ve üzerinde sorgulayıcı biçimde düşünmesini sağlar. Bu keşfediş ise çocukların birbirlerini anlamasına yardımcı olan sosyal ilişkileri güçlendiren diyaloğa dayalı bir öğrenme yöntemi ve demokratik sınıf ortamı ile gerçekleşmektedir.

Konuşmak, Diyalog ve Sokratik Diyalog

Sorgulamaya dayalı bir müfredat, düşünmeye odaklanan bir müfredattır (Cam, 2013, s. 1205). Bu çerçevede Çocuklar için Felsefe, en çok düşünme becerilerini geliştirmekle ilişkilendirilmektedir (Barrow, 2010, s. 68). Ancak burada düşünmek ve sorgulamak tek başına yeterli gelmemekte, düşünmenin yanında düşündüğünü ifade etme, karşılıklı iletişim kurma ve diyalog da önemli görülmektedir. Bu çerçevede diyalog üzerinde ayrıntılı durulmalıdır.

Lipman, P4C'de araştırma topluluğunun ürün ortaya koymayı amaçlayan bir süreci temsil ettiğini düşünür. Burada bir anlaşma ve yargıda bulunma vardır. İkincisi, sürecin bir yön duygusu vardır; süreç argümanın götürdüğü yere gider. Üçüncüsü, süreç basit bir konuşma veya tartışma değildir; diyalojik bir yapısı vardır. Soruşturmanın doğası gereği büyük ölçüde kuralları vardır. Dördüncüsü, yaratıcılığın ve özenin araştırma topluluğu için nasıl geçerli olduğunu gösterir. Son olarak eleştirel, yaratıcı ve özenli düşünmeyi geliştirmek ve kullanmak için sorgulama topluluğu önemlidir (Lipman, 2003, s. 83-84). Dolayısıyla topluluğun içinde farklı olan her bakış açısı, kendini ifade edebilecek konuşma ve (Sokratik) diyalog ortamı bulmalıdır.

Diyalog Üzerine

P4C'de değerli görülen "Diyalog nedir?" sorusu ötekini ciddiye alan içsel görüş diyaloğa dayalıdır, "diyalojik"dir. Çünkü anlam her zaman aynı anda en az iki perspektifi içerir, bu nedenle diyalojik bir ortamda farkın içinden ve ötesinden akıl yürütülür. Yunancadan "dia" çoğunlukla "içinden

veya çaprazdan" şeklinde çevrilir; dolayısıyla "diyalojik", "farklılıklar arası mantık" veya farklı bakış açılarının etkileşiminden ortaya çıkan anlamdır (Wegerif, 2008, s. 180). Fisher P4C ders etkinliklerini diyaloğa dayalı örnek bir öğretim şekli olarak savunur (Fisher, 2007, s. 619). Bu durum felsefe dersleri için diyaloğun önemini gösterir.

Felsefi sorgulamaya dayalı bir ortamda doğru planlanmış diyalog önemlidir. Bilinci geliştirmemiz, içsel zihinsel süreçler üzerindeki kontrolü öğrenmemiz ve düşünmek için kavramsal araçlar üretmemiz, diyalog yoluyladır. Fisher birçok eğitimcinin ve düşünürün diyaloğun önemine ısrarla vurgu yaptığını belirtir ve örnekler verir. İnsan olmanın temelinde birden fazla sesin aynı anda var olması yatar. Vygotsky'nin belirttiği gibi, "tüm yüksek zihinsel işlevler, bireyler arasındaki gerçek ilişkiler olarak ortaya çıkar". Biz, sesleri içselleştirir ve başkalarıyla doğru diyaloglar yoluyla zihinsel yetileri geliştiririz. Diyaloglar, beşikteki dil oyunlarıyla sözlü olarak başlar ve "zihinsel alanı" ve şeylerin ilk kez düşünülür hale geldiği çoklu bakış açılarının diyalojik alanını açar (Fisher, 2007, s. 616). Diyalog aynı zamanda sosyal bir iletişim ve etkileşim biçimini de öne çıkartır. Bu bağlamda Vygotsky'nin sosyal gelişim kuramı çerçevesinde düşündüğümüzde diyalog, sosyal bir düşünme biçimidir (Barrow, 2015, s. 78). Aynı zamanda öğrencinin aktif bir düşünsel varoluşa sahip olduğu bir ortamda kalıcı öğrenmenin araçlarından birisidir. P4C'deki süreç; çocukları bağımsız düşünmeye yönelten, karşılıklı öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci diyaloğunu destekleyen ve çocukları sorular sormaya teşvik eden, öğretmen tarafından açık uçlu soruların da yöneltildiği Sokratik sorgulamanın ve diyaloğun kullanılmasıyla karakterize edilir (Topping & Trickey, 2013, s. 71). O halde her kademedeki felsefe eğitimi köklü bir sorgulama ve diyalog geleneğine dayanır.

Barrow, P4C programının tamamen diyalog odaklı bir yaklaşım olduğunu savunur. Bir eğitim aracı olarak diyaloğun kullanımı Sokrates'e kadar gider. Sokratik gelenek, öğrencinin gerekçeli bir argüman kullanarak kanıt aramasını ve bunu sunmasını önemli görür (Barrow, 2010, s. 62). P4C, çocukları diyaloğa yönelterek onlara düşünmeyi öğretmeyi amaçlar. Martens, P4C'de çocuklar için felsefi içerikli bir müfredat ve pedagoji tasarlarken iki boyutun mevcut olmasını gerekli görür. Bir yanda motivasyonel içerik ya da onun "ruhlarının büyümesi için gıda olarak homerik-şiirsel temalar" de-

diği şey, aslında felsefi içerikli uyarıcı, diğer yanda Sokrates'in diyalojik(diyalog halinde sürdürülen) tarzını model alan "felsefi bir ganimet" veya "at sineği" olarak tanımlanan eleştirel düşünme yöntemi (Martens, 1999 Akt:Vansieleghem & Kennedy, 2011, s. 177). Sokrates'ten gelen "at sineği" anlayışı felsefe için önemini 2500 yıldır korumaktadır. Sokrates kendini at sineğine benzetir. Çünkü at sineği hantallaşan atın (halkın) zinde kalmasını ve uyanık olmasını sağlar. Bu da ancak topluluğun içindeki her bireyin felsefi bağlamda sorgulaması, eleştirel düşünmesi ve diyalog ile gerçekleşir.

Sokratik Diyalog Nedir?

Sokratik Diyalog'un kökeni Sokrates'e kadar uzanır. Sokrates M.Ö 5. yüzyılda Atina'da yaşayan ve daha sonra öğrencisi Platon tarafından yazılan diyaloglarda yer alan bir Yunan filozofudur. Platon'un *Diyalogları* bu nedenle Sokrates'in felsefesi ve yöntemi için mevcut olan en iyi kaynaktır. Sokrates'in yöntemi veya *maieutiké tèchne*, *ebelik* anlamına da gelir. Sokrates, tıpkı annesi gibi ebelik yaptığını iddia eder. Sorgulayarak müritlerinin bilgi vermesine yardımcı olur. Önce muhataplarını kendileriyle çelişkiye (elenchus) sürükler ve onları yanlış ön yargılardan kurtarır, ardından doğru bilgiyi vermelerine yardım eder. Hayatının ve felsefesinin Antik Yunan ve Roma felsefesi üzerindeki büyük etkisine rağmen, Sokrates Orta Çağda filozof olarak pek bilinmez. Yunan geleneğine olan Rönesans ilgisi, Sokrates'i yeniden gündeme getirir. O zamandan beri felsefesi, önde gelen politik ve felsefi düşünürler üzerinde etki bırakır. Onun yöntemi ancak 20. yüzyılın başlarında, onu siyaset ve eğitimde kullanan eğitim odaklı bir Alman Neo-Kantçı filozof L. Nelson tarafından yeniden canlandırılır (Knezic, Wubbels, Elbers ve Hajer, 2010, s. 1105). O halde Sokratik Diyalog yönteminin P4C eğitimi için en önemli yönü; bir bakış açısıyla sorgulamak, çelişkileri arındırmak, kişiye felsefi düşünmeyi öğretmek ve kişinin düşündüğünü anlaşılır bir felsefi dil kullanarak, sosyal ilişkilere de önem vererek ifade edebilmesidir.

Sokratik Diyalog, kişiler arası yeterliliğin önemli bir parçası olan diyalojik becerileri içerir ve yönlendirir. Sokratik Diyalog, diyalog içerisinde öğrenme deneyimlerinin koşullarını da sağlar. Sokratik Diyalog'un kullanıldığı diyalojik beceriler; dinleme, formüle etme ve yeniden formüle etme, açıklama, anlamayı kontrol etme, takip etme, varsayımları araştırma ve açıklama, somutlaştırma ve soyutlamadır (Knezic ve diğerleri, 2010, s. 1105).

Burada kullanılan diyalog, kavramlar üzerinde işler ve bunun için titiz bir planlama yapılmalıdır. Bizim için anlam oluşturma süreci temelde diyalojiktir. Anlam diyalog yoluyla yaratılır; yaratılan anlamın sabit bir kimliği yoktur, farklı seslerin ürünüdür. O halde burada Çocukların, "Ne derim?" "Ne dersin?" "Diğer insanlar ne diyor?" şeklindeki üç önemli soruyu yanıtlayarak, farklı fikirlerle ve bakış açılarıyla sorgulamaya dahil olmaları önemlidir (Fisher, 2007, s. 616). Bu sayede çocuk diyaloga dayalı bir eğitim ortamında değerli olan akıl yürütme becerilerini tanıyarak farklı düşüncelerle karşılaşır.

Eğitimde diyaloglar genellikle "paylaşılan sorgulama" biçimi ve "bilginin işbirlikli inşasına" yardım etmenin bir yolu olarak epistemoloji açısından tartışılır. Diyaloglar ontolojik açıdan da düşünülmelidir. Ontoloji bağlamında diyalog kavramı sadece bir fikir değil, nasıl düşündüğümüzü ve çocukların düşünmeyi nasıl öğrendiklerini anlamamıza yardımcı olabilecek gerçekliğe işaret eder. Altta yatan nedensel mekanizmalar hipotez haline gelir. Bunun yanında, eğitimin amacı sadece bilgi elde etmek değil, farklı var olma biçimlerine sahip olma şeklinde de ele alınabilir. Diyalog, bir öznenin ötesindeki bir dünya hakkında bilgi sahibi olmasının bir yolu değil, aynı zamanda dünyada olmanın bir yoludur (Wegerif, 2008, s. 182). O halde diyalog, bilinçli bir biçimde gerçekleşen epistemolojik ve ontolojik dönüşümü getirir.

Çocukları diyalojik düşünceyle tanıştırmak için sağlam temellere dayanan bir yaklaşım "Çocuklar için Felsefe" programıdır. Bu programda diyalog ile çocukların çeşitli yaşam becerileri gelişir (Barrow, 2010, s. 67). Bu çerçevede diyaloga dayalı öğretim sorgulamaya dayalı katılım yoluyla, diyalog kuran öğrencilerin deneyimlerindeki önemli ortak noktaları fark etmelerini ve soyut bilgi yapısı geliştirmelerini sağlar (Reznitskaya & Gregory, 2013, s. 118-119). Dolayısıyla P4C de geliştirilen felsefi diyalog çocukların epistemolojik olarak farklı düşünme biçimlerini, ontolojik olarak bireysel ve sosyal gelişimini desteklemektedir.

Lipman, geliştirdiği P4C eğitiminde dönüştürülen Sokratik sorgulamayı ve diyaloğu önemli bir araştırma ve öğrenme yöntemi olarak kabul eder. Bu durum hangi eğitim kademesinde olursa olsun düşünmeyi geliştirecek olan bir felsefe ve ders programının Sokratik geleneğe bağ-

lılığını göstermektedir. Diyalog bir konunun üzerine düşünme, sorgulama ve alternatif bakış açılarını kendi diyalektiği içinde ortaya koyma amacı taşımaktadır. Sokrates de bilinçli bir biçimde felsefede diyaloga yönelmiş ve Sokratik sorgulamanın içinde felsefenin sorgulayıcı doğasını göstermek ve bireyin bilişsel olarak uyanması için diyaloğu bilgiye ulaşma, hatta önemli bir öğrenme yöntemi ve sosyalleşme aracı olarak kullanmıştır. Bu da bizi diyaloga dayalı pedagojinin, öğrenmenin eğitim bilimleri içinde önemini vurgulamaya götürür. Çünkü diyaloğa dayalı öğrenme pedagojisi ile P4C'nin pek çok eğitim amacı örtüşmektedir. Bu çerçevede P4C için diyalojik öğrenme önemli bir unsur olmaktadır.

Neden Diyalojik Öğretimi Kullanmalıyız?

Sokrates, diyalogu felsefi sorgulama, akıl yürütme ve konuşma biçimi olarak ele alır. Fakat buradaki diyalog sonraki süreçte eğitim bilimleri içerisinde yer alan diğer derslerde de kullanılacak bir öğrenme pedagojisi haline dönüştürülerek, tüm dersler için bir öğrenme yöntemi haline gelir. Diyalojik öğrenme bu bağlamda hem P4C için önemli bir yöntem hem de P4C gibi bilişsel amaçlar edinen dersler için önemli bir seçenektir.

Diyalojik öğretim, eğitim ortamlarında baskın olan tek sesin karşısında durarak, felsefe gibi sorgulamanın ve iletişim kurma becerisinin önemsendiği disiplinlerde çok sesliliği ve alternatif öğrenme biçimlerini destekler. Bu yüzden diyalojik öğretimin eğitim ortamında kullanılması önemlidir.

Eğitim ortamında öne çıkan diyalojik öğretim, metinler üzerine çalışan M. Bakhtin'in bir konuşmacı ile en az bir kişi arasında gerçekleşen, diyaloğa dayanan ve bilgiyi yaratan "diyalojik öğrenme" anlayışına dayanır. Amaç öğrencilere oturup pasif bir şekilde bilgiler sunmak yerine, onların anlam yaratması için konuşmalarını sağlamaktır. Diyalojik öğretimde öğrencilerin metinleri daha başarılı bir şekilde anlamalarına ve yorumlamalarına yardımcı olacak beceriler geliştirmelerine destek olmak; öğrencinin sesini artırmanın, anlama ve yorumlama stratejileri oluşturmaya yardımcı olmanın bir yoludur (Reynolds, 2021, s. 312–313). Bu da öğrencilerin hem sosyal hem de bireysel becerilerinin gelişimi demektir.

Bakhtin'e göre diyalojik bir eğitim ortamında "gerçek, diyalojik etkileşim sürecinde, kolektif olarak, insanlar arasından doğar" (Bakhtin, 1984,

s. 110). Bu çerçevede diyalog hem akıl yürütme süreci hem de bir öğrenme pedagojisi olarak karşımıza çıkar. Bir kavram olarak diyalojik etkileşimin ortaya çıkması Bakhtin'in çalışmasındadır. Diyalojik pedagojinin anlaşılması, diyalojik niteliğini tartışmak için sınıf konuşmasının analizine bağlı hale gelmektedir (Lyle, 2008, s. 224). Wegerif'e göre de birçok yerde Bakhtin (bir metne dayalı olarak) anlam dünyasının özünde diyalojik olduğu sonucuna varır. O, bu anlamın sabit veya istikrarlı kimlik üzerine temellendirilemeyeceğini ve farklılığın ürünü olduğunu ima eder (Wegerif, 2008, s. 349). Diyalog kavramına gömülü olan şey, çocukların daha erken yaşlarda daha yüksek bilişsel gelişim seviyelerine ulaşmalarına yardımcı olan rolüdür (Lyle, 2008, s. 229). Diyalog, konuşma ve dinlemeyi içerir. Diyaloğun eğitim ortamında öğrenmeyi içeren alanlarda bilişsel gelişime katkısı gözden kaçmamalıdır.

Kim ve Wilkinson "Diyalojik öğretimi, belirli pedagojik hedeflere ulaşmak için tekrardan tartışmaya kadar farklı konuşma türlerinin stratejik kullanımını içeren genel bir pedagojik yaklaşım" olarak ele alır (Kim, & Wilkinson, 2019, s. 83). Reynolds'a göre diyalojik öğretim, öğretmen ve öğrenciler arasındaki etkileşimi ve öğrencilerin kendi aralarındaki etkileşimlerini içerir. Bu etkileşimde, anlamların ortaya çıktığı dinamik süreçler, öğrencilerin pasif bir biçimde oturması yerine, anlam yaratmak için birlikte çalışabilmelerini destekleyen konuşma alanı oluşumu öne çıkar (Reynolds, 2021, s. 312). *Diyalojik öğretim*, öğrencileri anlamın işbirlikli inşasına dahil eden ve sınıf söyleminin temel yönleri üzerinde paylaşılan kontrol ile karakterize edilmiş pedagojik bir yaklaşımdır. Birçok eğitim teorisyeni, diyalojik öğretimin daha yaygın bir şekilde her derste kullanılmasını önermektedir (Reznitskaya ve Gregory, 2013, s. 114). Öğrencilerin üst düzey düşünmeleri ve konu bilgisine ilişkin daha derin bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olduğu için diyalojik öğrenmenin eğitsel gücü her ders için yüksektir.

Diyalojik öğretim, öğrencilerin konuşmalarının potansiyel ve eğitsel gücü hakkında, konuşmaya ilişkin bir farkındalık oluşturur (Mercer, Dawes ve Staarman, 2009, s. 354). Bu farkındalık özellikle sorumluluk duygusunun gelişmesine de yardım eder. *Diyalog kurma;* çocukların öğrenmenin etkileşimli bir süreç olduğunu, öğretmen ve öğrenci arasında, öğrenciler arasında işbirliği içinde ortak faaliyetler yoluyla oluştuğunu kavramalarına yardımcı

olmak ve öğrencilerin neyi ve nasıl öğrendikleri konusunda artan sorumluluk duygusunu geliştirmek için de gereklidir. Burada çocuklar bilginin sadece iletilmediği, aynı zamanda müzakere edildiği ve yeniden yaratıldığını anlamalıdır (Alexander, 2018, s. 565). Diyaloğun önemli olduğu bir pedagojiyi kullanmak ve ilerletmek; benlik ile diğerleri arasında, kişisel ve kolektif bilgi arasında, şimdi ile geçmiş arasında, farklı anlamlandırma ve öğrenme yolları arasında köprü kurmayı sağlar.

Diyalojik öğretimi içeren bir pedagoji, diyalojik bir epistemoloji: *Kolektiftir;* sınıf, ortak bir öğrenme ve sorgulama alanıdır. *Karşılıklıdır*; katılımcılar birbirini dinler, fikir alışverişinde bulunur ve alternatif bakış açılarını değerlendirir. *Destekleyicidir*; katılımcılar, "yanlış" cevaplar yüzünden utanma riski olmaksızın fikirlerini özgür bir şekilde ifade edebileceklerini hissederler ve ortak anlayışa varmak için birbirlerine yardım ederler. *Kümülatiftir*; katılımcılar kendilerinin ve birbirlerinin katkılarını temel alır ve bunları tutarlı düşünce ve anlayış hatlarına zincirler. *Amaçlıdır*; sınıftaki konuşma, açık ve diyalojik olsa da belirli öğrenme hedefleri göz önünde bulundurularak yapılandırılmıştır. Kolektiflik, karşılıklılık ve destekleyicilik; diyaloğun gelişme olasılığını ve öğrenme potansiyelinin gerçekleşme şansının en yüksek olduğu, öğrencilerin fikir alışverişinde bulunma ve tartışma konusunda en rahat olacakları sınıf kültürünü karakterize eder. Ancak son ilkenin bize hatırlattığı gibi sınıf diyaloğu, kendi içinde değerlidir. Aynı zamanda eğitimsel bir amaç için bir araçtır (Alexander, 2018, s. 566). Diyaloğu içeren anlamlı bir soruşturma, eğitim ortamında öncelikle anlamlı öğrenmeyi, yeniliği ve yeni arayışları getirmektedir. Çünkü diyaloğa dayalı öğretimde öğretmenler geri bildirimler yapar. Öğrencileri düşünmeye ve yeni anlamlar ortaya koymaya yönlendirir. Öğrenci düşünür, sorgular ve düşüncelerini ortaya koyabilecek ilerlemeci, aktif bir öğrenme ortamına dahil olur.

Konuşulan noktalar; öğrencilerin öğrenme sırasında diyaloğa katkılarını içeren konuşmayı, dinlemeyi, düşünmeyi ve öğrenmeyi teşvik etmek için basit bir kaynaktır. "Konuşma noktaları" çocukların birlikte düşünebilecekleri bir konu hakkında bir dizi fikir sunarak tartışma için bir odak sağlar. Öğretmen bu tartışmaların sonuçlarından, çocukların farklı anlayış düzeylerini öğrenebilir ve sonraki sınıf konuşmalarında keşif, etkinlik, gösteri veya araştırma için daha faydalı etkinliklere karar verebilir (Mercer ve

diğerleri, 2009, s. 364). Bu da eğitimde farklılıkların bir arada var olduğu bir sınıf ortamını gerekli kılar.

Alexander, diyaloğun önemini ortaya koymak için önemli ve dikkate alınması gereken gerekçeler sunar. Bunlar: "*İletişimsel, Sosyal, Kültürel, Siyasi, Psikolojik, Sinirbilimsel ve Pedagojik"dir*. İlk dört gerekçe, kuşkusuz pragmatizm tarafından desteklenen etik ve ontolojik konumlar içerir. Burada çocukların iletişim ve ilişkiler kurması, iletişim kültürüne katılması, kolektif kimliğe ve kaynaşmaya değer vermesi, aktif vatandaşlar olması gerektiği öne çıkar. Tüm biçimleriyle dil, bunların her biri için hayati önemdedir. Son üç gerekçe, sözlü dil, sinaptogenez (sinaps oluşumuna yol açan süreç-beyin gelişimi) ve bilişsel gelişim arasındaki ilişki, sınıf konuşmasının karakteriyle ilişkilidir. Bunların ise birey olma ve benlik değerlerini içeren, daha geniş dünya varoluşunu sağlayan, 21. yüzyılın eğitim amaçlarıyla ortaklıkları görülmektedir (Alexander, 2018, s. 564–565). Bu bağlamda diyaloğu öne çıkartan öğrenme ortamlarıyla, birey için çağa uygun bir eğitim ortamında, bilinçli bir varoluş süreci karşımıza çıkar.

Diyalojik bir sınıfta, öğrenciler kişiler arası ilişkileri zihinsel işlevlere dönüştürerek entelektüel kapasitelerini geliştirirler. Diyalojik bir sınıfta üç öğrenme sonucu görülmektedir. İlk olarak, sorgulama diyaloğuna katılım, öğrencilerin *değerlendirmeyi öne çıkartan epistemoloji* ile tutarlı bilgi ve inançlar geliştirmelerine yardımcı olur. Değerlendirmeyi öne çıkartan epistemoloji, bir argüman şemasının aktivasyonunu ve kullanımını destekler. Gelişmiş bir argüman şeması; mantıksal yapılar, kanıt standartları ve argümantasyonda faydalı olan stratejiler hakkındaki bilgileri içerir. Şemalar soyut olduğundan, birden çok bağlamda genelleştirilebilirler. Üçüncüsü, okuma ile fen ve matematik gibi çeşitli akademik disiplinlerde öğrenciler ortak bir araştırma yaparak daha karmaşık, incelikli ve kişisel olarak anlamlı *disiplin bilgisi* kazanırlar. Özellikle diyalojik bir sınıfta, yalnızca üç öğrenme çıktısı birbirine paralel olarak gelişmekle kalmaz, aynı zamanda her biri diğerlerinin gelişimine katkıda bulunur ve onları güçlendirir. Bir sınıf topluluğunun üyelerinin entelektüel kapasiteleri daha gelişmiş hale geldikçe, onlar grup tartışmalarında yeni düşünce ve dil uygulamalarına katkıda bulunurlar ve böylece kişisel gelişimi teşvik ederler (Reznitskaya & Gregory, 2013, s. 121).

Burada sözü edilen entelektüel kapasitenin gelişmesi ise bizi eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin gelişimine yöneltmektedir. O halde diyalog yoluyla öğrenme, felsefi düşünmenin gelişimine eleştirel, yaratıcı düşünen bireyin ve toplumun hakikate ulaşmasına yol açar.

Diyalog öğretiminde sınıflar dönüştürülür. Katılımcıların eşitlik temelinde buluştuğu ve sınıf iletişimini yönlendirmede kilit roller üstlendiği *öğrenme toplulukları* ortaya çıkar (Reznitskaya & Gregory, 2013, s. 116). Böylece düşünme, dil ve bilme becerileri üzerine bilişsel gelişim öne çıkar. Burada ortaya çıkan bilgi de sosyal varoluş biçimini kapsar. O halde ontolojik ve epistemolojik birçok söylem iç içe geçmiş olur. Bunun yanında diyalojik anlam oluşturma öğrencinin bilgi alışverişini ve epistemolojik serüvenini de ortaya koymaktadır.

Diyalog, sosyal bir sistem olarak dilin özneler arasılığını öne çıkartır. Böylece konuşarak ve yazarak toplumsal gerçekliği üretir ve düzenleriz. Diyalog bilgiyi bireysel bir mülkiyetten ziyade insanların birlikte yaptıkları bir şey haline getirir. Eğitim ortamında kullanılan tartışma ve diyalog yoluyla öğrenme etkinlikleri, kalıcı öğrenmeyi ve demokrasinin temeli olarak ilerlemeci bir eğitim felsefesini de temsil eder.

Sonuç

P4C, çocukları eleştirel, yaratıcı, işbirlikli ve özenli düşünmeye teşvik eden bir düşünme eğitimidir. Aynı zamanda okullarda her kademede uygulanabilecek bağımsız bir içeriğe ve yönteme sahip bir derstir.

Bu eğitim programının sahip olduğu okuma, sorgulama, akıl yürütme ve diyalog kültürü geliştirme amacı farklı sesler arasındaki gerçek iletişimi ortaya çıkartır. Diyalog kültürü, felsefenin içinde Sokrates'ten itibaren gerekçelendirilmiş bilgiye ulaşan ve bilişsel gelişimi destekleyen bir öğrenme aracı olarak değerlidir. Diyalog kültürü; eğitim ortamı içinde okumayı, düşünmeyi ve sorgulamayı teşvik etmek, fikirleri genişletmek, argümanlar oluşturmak ve değerlendirmek amacıyla konuşmanın gücünden yararlanarak öğrencileri yaşam boyu öğrenme ve demokratik katılım için güçlendirir.

Küçük yaştan itibaren başlayacak felsefe eğitimi sadece sorgulama, düşünme ve akıl yürütme becerisi kazandırmakla kalmaz. Aynı zamanda çocukları bağımsız düşünürler ve aktif özneler olarak yetiştirmek isteyen, çocukların sosyal becerilerini önemseyen, yaşam kalitesini arttırmak isteyen

birçok eğitimciye yol gösterici olacaktır. Çocuklar için Felsefe, öğretmenlerin öğrencilerin sesine değer vermelerini ve yansıtıcı öğrenmeyi teşvik etmelerini sağlayan, pedagojiye örnek bir yaklaşım sunar. Dolayısıyla diğer derslerden farklı olarak insan doğasına uygun olan örnek bir içeriğe ve yönteme de sahiptir.

Diyaloğa dayalı öğrenme sayesinde eğitimde anlam çokluğu beklenir ve bu önemlidir. Öğrencilerin konuşma ve birbirlerini dinleme biçimleri, tüm seslerin konuşabileceği ve dinlenebileceği sosyal, ontolojik bir alan yaratır. O halde P4C kendi başına bir ders olarak doğru işletildiğinde epistemolojik, ontolojik ve etik birçok değeri içinde barındırarak eğitimde diğer derslerde sağlanamayan çok yönlü gelişimi ve yaşam kalitesini arttırmayı gerçekleştirir.

Günümüzde birçok ülkede okul öncesi eğitim kademesinden itibaren bir ders ve disiplin olarak kabul edilen ve uygulanan Çocuklar için Felsefe eğitiminin, ülkemizde de uzmanlaşılan bir alan olarak, en azından şimdilik, ilkokul kademesinden itibaren bir ders olarak müfredata eklenmesinin gerekliliğini gözden kaçırmak eğitim sistemimiz için kayıp gibi durmaktadır. Uzun zamandır 21. yüzyıl becerilerini yakalayamayan eğitim sistemimiz; kendisini geliştiren, diyaloğa dayalı öğrenme ortamlarını benimseyen, eleştirel, yaratıcı ve demokratik eğilimlere sahip olan, çağın ihtiyaç duyduğu bireylerin yetişmesi için bu seçeneği dikkate almalı ve değerlendirmelidir.

Kaynaklar

Alexander, R. J. (2006) *Towards Dialogic Teaching* (3rd ed.), Cambridge: Cambridge University Press/Dialogos

Alexander, R. (2018). Developing Dialogic Teaching: Genesis, Process, trial. *Research Papers in Education*, *33*(5).

Bakhtin, M. (1984). *Problems of Dostoevsky's Poetics* (Vol 8.). Minneapolis: University of Minnesota

Barrow, W. (2010). Dialogic, Participation and the Potential for Philosophy for Children. *Thinking Skills and Creativity*, *5*(2), 61–69.

Barrow, W. (2015). I think She's Learnt How to Sort of Let the Class Speak': Children's Perspectives on Philosophy for Children as Participatory Pedagogy. *Thinking Skills and Creativity*, *17*, 76–87.

Boyacı, N. P., Karadağ, F., & Gülenç, K. (2018). Çocuklar için Felsefe/Çocuklarla Felsefe: Felsefi Metotlar, Uygulamalar ve Amaçlar. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (31), 145-173.

Cam, P. (2013). Educational Philosophy and Theory Philosophy for Children, Values Education and the Inquiring Society.

Cevizci, A. (2010). *Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları,

Dewey, J. (1910). *How We Think*. Boston: D. C. Heath & Co. Publisher

Fisher, R. (2007). Dialogic Teaching: Developing Thinking and Metacognition through Philosophical Discussion. *Early Child Development and Care*, *177*(6–7), 615–631.

Green, L. (2017). Philosophy for Children and Development Psychology: a Historical Review. (Eds. K. Gregory, M., Haynes, J., & Murris.), *The Routledge International Handbook of Philosophy for Children* içinde (.ss. 37–45). New York: Routledge.

Gregory, M. R. (2007). A Framework for Facilitating Classroom Dialogue Philosophy for Children View Project Philosophy for Children Founders View Project.

Gregory, M. R., Haynes, J., & Murris, K. (2017). Editorial Introduction: Philosophy for Children: an Educational and Philosophical Movement. (Eds: Gregory, Haynes, & Murris). *The Routledge International Handbook of Philosophy for Children* içinde (pp. xxi-xxxi). New York: Routledge.

Jensen, S. S. (2021). The Impact of Philosophy with Children from the Perspective of Teachers. *Educational Studies* doi:10.1080/03055698.2020.1871323.

Kim, M. Y., & Wilkinson, I. A. (2019). What is Dialogic Teaching? Constructing, Deconstructing, and Reconstructing a Pedagogy of Classroom Talk. *Learning, Culture and Social Interaction*, *21*, 70–86.

Knezic, D., Wubbels, T., Elbers, E. ve Hajer, M. (2010). The Socratic Dialogue and Teacher Education. *Teaching and Teacher Education*, *26*(4), 1104–1111.

Lipman, M. (1985). Philosophy for Children. A. L. Costa (Ed.), *Developing Minds: A Resource Book for Teaching Thinking* içinde (s. 214-216). Washington St.: Alexandria, VA 22314.

Lipman, M. (2003). *Thinking in Education* (2.rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.

Lipman, M. (2011). Philosophy for Children: Some Assumptions and Implications. *Ethics in Progress*, *2*(1), 3–16.

Lyle, S. (2008). Dialogic Teaching: Discussing Theoretical Contexts and Reviewing Evidence from Classroom Practice. *Language and Educatıon, 22*(3), 222–240.

Mercer, N., Dawes, L. ve Staarman, J. K. (2009). Dialogic teaching in the primary science classroom. *Language and Education*, *23*(4), 353–369.

Mercier, H. (2011). Reasoning Serves Argumentation in Children. *Cognitive Development*, *26*(3), 177–191.

Murris, K. ve Murris Karinmurris, K. (2016). *The Philosophy for Children Curriculum: Resisting "Teacher Proof" Texts and the Formation of the Ideal Philosopher Child*. *Studies in Philosophy and Education* (C. 35).

Reynolds, T. (2021). Striving for Improvement in DialogicTeaching: A Self-Study of the Dialogic Practices in an English Methods Classroom. *Studying Teacher Education*, *17*(3), 311–329.

Reznitskaya, A. (2012). Dialogic Teaching: Rethinking Language Use During Literaturediscussions. *Reading Teacher*, *65*(7), 446–456.

Reznitskaya, A. ve Gregory, M. (2013). Student Thought and Classroom Language: Examining the Mechanisms of Change in Dialogic Teaching. *Educational Psychologist*, *48*(2), 114–133.

Taşdelen, V. (2014). Felsefenin Gülümseyen Yüzü: Çocuklarla Felsefe. *Türk Dili*, *14*(4), 562-568.

Topping, K. J. ve Trickey, S. (2013). The Role of Dialog in Philosophy for Children. *International Journal of Educational Research*, *63*, 69–78.

Vansieleghem, N. ve Kennedy, D. (2011). What is Philosophy for Children, What is Philosophy with Children-After Matthew Lipman? *Journal of Philosophy of Education*, *45*(2), 171–182.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society*. Cambridge, MA: Harvard University Press

Wegerif, R. (2008). Dialogic or Dialectic? The Significance of Ontological Assumptions in Research on Educational Dialogue. *British Educational Research Journal*, *34*(3), 347–361.

Wegerif, R. (2011). Towards a Dialogic Theory of How Children Learn to Think. *Thinking Skills and Creativity*, *6*(3), 179-190.

Öz: Çocuklar için Felsefe (P4C) bir düşünme eğitimi programıdır. P4C eğitimi çocukların felsefi içerikli hikayeler aracılığı ile düşünmesi, sorgulaması ve bunu uygun bir dil ile ifade etmesi üzerine bilişsel ve sosyal bir gelişimi amaçlar. Kendine özgü bağımsız bir ders olan P4C'de okuma, sorgulama, akıl yürütme ve topluluk içinde saygıya dayalı bir biçimde diyalog kurma aşamaları öne çıkmaktadır. P4C eğitimi felsefenin köklü geçmişini de dikkate alarak Sokratik diyaloğu bir öğrenme yönetimi olarak kabul eder. Diyaloğa dayalı, diyalojik öğrenme P4C'nin eleştirel, yaratıcı, işbirlikli ve demokratik ortamı ile örtüşür. Çalışmada ilk olarak P4C eğitimi üzerinde ayrıntılı durulacaktır. Sonrasında P4C için önemli olan diyalog, Sokratik diyalog ve diyaloğa dayalı öğrenme ile onun kendine özgü eğitim ortamından bahsedilecektir. Aynı zamanda diyaloğa dayalı, diyalojik öğrenmenin neliği ve gerekliliği üzerinde durularak, ilerlemeci ve demokratik her eğitim ortamının diyalojik öğrenmeye dayalı olması gerektiği savunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuklar için Felsefe, sorgulama, diyalog, Sokratik diyalog, diyalojik öğrenme.